

nocet; non autem nisi quia nocet bono: nocere enim malo, bonum est, quum corruptio mali sit bona. Non autem noceret, formaliter loquendo, bono, nisi esset in bono: sic enim cæcitas homini nocet, in quantum in ipso est. Oportet igitur quod malum sit in bono.

4. Item. Malum non causatur nisi à bono, & per accidens tantum. Omne autem quod est per accidens, reducitur ad id quod est per se. Oportet igitur semper cum malo causato, quod est effectus boni per accidens, esse bonum aliquod, quod est effectus boni per se, ita quod sit fundamentum ejus: nam quod est per accidens, fundatur super id quod est per se.

Sed cum bonum, & malum sint opposita; unum autem oppositorum non possit esse alterius subjectum, sed expellat ipsum; videtur alicui primo aspectu esse inconueniens, si bonum subjectum mali esse dicatur.

Non est autem inconueniens, si veritas perquiratur. Nam bonum communiter dicitur, sicut & ens, quum omne ens in quantum hujusmodi, sit bonum, ut probatur cap. VII. Non est autem inconueniens ut non ens sit in ente sicut in subjecto: privatio enim quælibet est non ens, & tamen subjectum ejus est substantia, quæ est ens aliquod; non tamen non ens est in ente sibi opposito, sicut in subjecto: cæcitas enim non est non ens universale, sed non ens hoc, quo scilicet tollitur visus. Non est igitur in visu sicut in subjecto, sed in animali. Similiter autem malum non est sicut in subjecto, in bono sibi opposito, sed hoc per malum tollitur, sed in aliquo alio bono; sicut malum moris est in bono naturæ; malum autem naturæ, quod est privatio formæ, est in materia, quæ est bonum, sicut etiam ens in potentia.

CAPUT XII.

Quod malum non totaliter consumit bonum.

I. Par. quest. XLVIII. art. 4. & 1. 2. quest. LXXXV. art. 2.

Pater autem ex prædictis quod quantumcumque multiplicetur malum, numquam potest totum bonum consumere. Semper enim oportet quod remaneat mali subjectum, si malum remanet. Subjectum autem mali est bonum. Manet igitur semper bonum.

Sed cum contingat malum in infinitum intendi; semper autem per intensionem mali minuatur bonum; videtur in infinitum per malum diminui bonum. Bonum autem quod per malum diminui potest, oportet esse finitum: nam infinitum bonum non est capax mali, ut in primo Libro cap. XXXIX. ostensum est. Videtur igitur quod quandoque totum tollatur bonum per malum: nam si ex finito aliquid finities tollatur, oportet illud quandoque per ablationem consumi.

Non autem potest dici, ut dicunt quidam, quod sequens ablatio, secundum eandem proportionem facta qua & prior, in infinitum procedens, bonum non possit consumere, sicut in continui divisione contingit. Nam si ex bicubitali linea dimidium subtraxeris, itemque ex residuo dimidium, & sic in infinitum procedas; semper aliquid adhuc dividendum remanebit. Sed tamen in hoc divisionis processu semper posterius subtractum oportet esse minus secundum quantitatem: dimidium enim totius quod prius subtraheretur, majus est secundum quantitatem absolutam quam dimidium dimidii, licet eadem proportio maneat. Hoc autem in diminutione qua bonum per

malum diminuitur, nequaquam potest accidere: nam quanto bonum magis per malum fuerit diminutum, erit infirmius, & sic per secundum malum magis diminui poterit; rursusque malum sequens contingit esse æquale, vel majus priore: unde non semper secundo subtrahetur à bono per malum minor boni quantitas, proportionem servata eadem.

Est igitur dicendum. Ex præmissis enim manifestum est, quod malum totaliter bonum, cui oppositum est tollit, sicut cæcitas visum. Oportet autem quod remaneat bonum, quod est mali subjectum: quod quidem, in quantum subjectum est, habet rationem boni, secundum quod est potentia ad actum boni, quod privatur per malum. Quanto igitur minus fuerit in potentia ad illud bonum, tanto minus erit bonum. Subjectum autem fit minus potentia ad formam, non quidem per solam subtractionem alicujus partis subjecti per hoc quod aliqua pars potentie subtrahatur, sed per hoc quod potentia impeditur per contrarium actum, ne in actum formæ exire possit, sicut subjectum tanto est minus potentia frigidum, quantum in eo magis calor augetur.

Diminuitur igitur bonum per malum, magis apponendo contrarium, quam de bono aliquid subtrahendo: quod etiam convenit his quæ dicta sunt de malo. Diximus enim, quod malum incidit præter intensionem agentis, quod semper intendit aliquid bonum, ad quod sequitur exclusio alterius boni, quod est ei oppositum. Quanto igitur illud bonum ad quod præter intensionem agentis sequitur malum, magis multiplicatur, tanto potentia ad bonum contrarium diminuitur magis; & sic magis per malum dicitur diminui bonum. Hæc igitur diminutio boni per malum non potest in naturalibus in infinitum procedere: nam formæ naturales, & virtutes omnes terminatæ sunt, & perveniunt ad aliquem terminum ultra quem porrigi non possunt. Non potest igitur neque forma aliqua contraria, neque virtus contrarii agentis in infinitum augeri, ut ex hoc sequatur in infinitum diminutio boni per malum. In moralibus autem potest ista diminutio in infinitum procedere: nam intellectus, & voluntas in suis actibus terminos non habent: potest enim intellectus intelligendo in infinitum procedere, unde mathematicæ numerorum species, & figurarum infinitæ dicuntur: & similiter voluntas in volendo in infinitum procedit, qui enim vult furtum committere, potest iterum velle & aliud committere, & sic in infinitum. Quanto autem voluntas magis in fines indebitos tendit, tanto difficilius redit ad proprium & debitum finem: quod patet in his in quibus oportet peccandi consuetudinem jam est habitus vitiorum inductus. In infinitum igitur per malum moris bonum naturalis aptitudinis diminui potest; numquam tamen totaliter tollitur, sed semper naturam remanentem comitatur.

CAPUT XIII.

Quod malum habet aliquo modo causam.

I. Par. quest. XLIX. art. 1.

Ex prædictis autem ostendi potest, quod etsi malum non habeat causam per se, cujuslibet tamen mali oportet esse causam per accidens.

1. Quicquid enim est in aliquo ut in subjecto, oportet quod habeat aliquam causam: causatur enim vel ex subjecti principis, vel ex aliqua extrinseca causa. Malum autem est in bono sicut in subjecto, ut

ut ostensum est. Oportet ergo quod malum habeat causam.

2. Item. Quod est in potentia ad utrumque oppositorum, non constituitur in actu alicujus eorum nisi per aliquam causam: nulla enim potentia facit se esse in actu. Malum autem est privatio ejus quod quis natus est, & debet habere, ex hoc enim unumquodque dicitur malum esse. Est igitur malum in subjecto quod est in potentia ad ipsum, & ad suum oppositum. Oportet igitur quod malum habeat aliquam causam.

3. Adhuc. Quicquid inest alicui præter suam naturam, advenit ei ex aliqua alia causa: omnia enim in his quæ sunt sibi naturalia, permanent, nisi aliquid aliud impediatur: unde lapis non teritur, nisi ab aliquo projiciente, nec aqua calefit nisi ab aliquo calefaciente. Malum autem semper inest præter naturam ejus cui inest, cum sit privatio ejus quod natum est aliquid, & debet habere. Igitur oportet quod malum semper habeat aliquam causam vel per se, vel per accidens.

4. Amplius. Omne malum consequitur ad aliquod bonum, sicut corruptio sequitur ad aliquam generationem. Sed omne bonum habet aliquam causam præter primum bonum, in quo non est aliquid malum, ut in primo Libro cap. XXXIX. ostensum est. Omne igitur malum habet aliquam causam, ad quam sequitur per accidens.

CAPUT XIV.

Quod malum est causa per accidens.

Ex eisdem etiam patet quod malum etsi non sit causa per se, est tamen causa per accidens.

1. Si enim aliquid est causa alicujus per se, id quod accidit ei, est causa illius per accidens; sicut album, quod accidit ædificatori, est causa domus per accidens. Omne autem malum est in aliquo bono; bonum autem omne est alicujus aliquo modo causa: materia enim est quodammodo causa formæ, & quodammodo è converso; & similiter est de agente, & fine: unde non sequitur processus in infinitum in causis, & causatis, si quodlibet est alicujus causa, propter circulum inventum in causis, & causatis secundum species diversas causarum. Malum igitur est per accidens causa.

2. Adhuc. Malum est privatio quædam, ut ex prædictis cap. VI. patet. Privatio autem est principium per accidens in rebus mobilibus, sicut materia, & forma per se. Malum igitur est alicujus causa per accidens.

3. Præterea. Ex defectu causæ sequitur defectus in effectu. Defectus autem in causa est aliquid malum, non tamen potest esse causa per se: quia res non est causa per hoc quod est deficiens, sed per hoc quod est ens, si enim tota deficeret, nullus esset causa. Malum igitur est alicujus causa per accidens.

4. Item. Secundum omnes species causarum discernendo invenitur malum esse per accidens causa. In specie quidem causæ efficientis, quia propter causæ agentis deficientem virtutem sequitur defectus in effectu, & actione. In specie vero causæ materialis, quia ex materiæ indispositione causatur in effectu defectus. In specie vero causæ formalis, quia uni formæ semper adjungitur alterius formæ privatio. In specie vero causæ finalis, quia indebito fini adjungitur malum, in quantum per ipsum finis debitus impeditur. Patet igitur quod malum est causa per accidens, &

non potest esse causa per se.

CAPUT XV.

Quod non est summum malum, quod sit omnium malorum principium.

Ex hoc autem patet quod non potest esse aliquid summum malum, quod sit omnium malorum principium.

1. Summum enim malum oportet esse absque consortio omnis boni, sicut & summum bonum est quod est omnino separatum à malo. Non potest autem esse aliquid malum omnino separatum à bono, cum ostensum sit cap. XI. quod malum fundatur in bono. Ergo nihil est summe malum.

2. Adhuc. Si aliquid est summe malum, oportet quod per essentiam suam sit malum, sicut & summe bonum est quod per suam essentiam bonum est. Hoc autem est impossibile, cum malum non habeat aliquam essentiam, ut supra cap. VII. probatum est. Impossibile est igitur ponere summum malum, quod sit malorum principium.

3. Item. Illud quod est primum principium, non est ab aliquo causatum. Omne autem malum causatur à bono, ut cap. XI. ostensum est. Non est igitur malum primum principium.

4. Amplius. Malum non agit nisi in virtute boni, ut ex præmissis cap. IX. & X. patet. Primum autem principium agit virtute propria. Malum igitur non potest esse primum principium.

5. Præterea. Cum id quod est per accidens, sit posterius eo quod est per se; impossibile est quod sit primum id quod est per accidens. Malum autem non event nisi per accidens, & præter intensionem, ut cap. IV. probatum est. Impossibile est igitur quod malum sit primum principium.

6. Adhuc. Omne malum habet causam per accidens, ut cap. XIII. probatum est. Primum autem principium non habet causam neque per se, neque per accidens. Malum igitur non potest esse primum principium in aliquo genere.

7. Item. Causa per se, prior est ea quæ est per accidens, sed malum non est causa nisi per accidens, ut cap. præced. ostensum est. Malum igitur non potest esse primum principium in aliquo genere.

Per hoc autem excluditur error Manichæorum ponentium aliquid summum malum, quod est principium primum omnium malorum.

CAPUT XVI.

Quod finis cujuslibet rei est bonum.

Si autem omne agens agit propter bonum, ut supra cap. III. probatum est, sequitur ulterius quod cujuslibet entis bonum sit finis.

1. Omne enim ens ordinatur in finem per suam actionem: oportet enim quod vel ipsa actio sit finis, vel quod finis actionis sit finis agentis, quod est ejus bonum.

2. Amplius. Finis rei cujuslibet est in quod terminatur appetitus ejus. Appetitus autem cujuslibet rei terminatur ad bonum: sic enim Philosophi definiunt bonum: *Quod omnia appetunt*. Cujuslibet igitur rei finis est aliquid bonum.

3. Item. Illud ad quod aliquid tendit cum extra ipsum fuerit, & in quo quiescit cum ipsum habuerit, est

finis ejus. Unumquodque autem si perfectione propria careat, in ipsam movetur, quantum in se est; si vero eam habeat, in ipsa quiescit. Finis igitur uniuscujusque rei est ejus perfectio. Perfectio autem cujuslibet est bonum ipsius. Unumquodque igitur ordinatur in bonum sicut in finem.

4. Præterea. Eodem modo ordinantur in finem ea quæ cognoscunt finem, & ea quæ finem non cognoscunt: licet ea quæ cognoscunt finem, per se moveantur in finem; quæ autem non cognoscunt finem, tendunt in finem quasi ab alio directæ, sicut paret de sagittante, & sagitta. Sed ea quæ cognoscunt finem, semper ordinantur in bonum sicut in finem: nam voluntas, quæ est appetitus finis præcogniti, non tendit in aliquid nisi sub ratione boni, quod est ejus objectum. Ergo & ea quæ finem non cognoscunt, ordinantur in bonum sicut in finem. Finis igitur omnium est bonum.

CAPUT XVII.

Quod omnia ordinantur in unum finem, qui est Deus.

I. Part. quest XLIV. art. 4.

EX hoc autem apparet quod omnia ordinantur in unum bonum sicut in ultimum finem.

1. Si enim nihil tendit in aliquid sicut in finem, nisi in quantum ipsum est bonum; oportet quod bonum, in quantum bonum, sit finis. Quod igitur est summum bonum, est maxime omnium finis. Sed summum bonum est unum tantum; quod est Deus, ut in primo Libro cap. xli. probatum est. Omnia igitur ordinantur sicut in finem in unum bonum, quod est Deus.

2. Item. Quod est maximum in unoquoque genere, causa est omnium illorum quæ sunt illius generis; sicut ignis qui est calidissimus, est causa caliditatis in aliis corporibus. Summum igitur bonum, quod est Deus, est causa bonitatis in omnibus bonis. Ergo & est causa cujuslibet finis, quod sit finis; cum quidquid est finis, sit hujusmodi, in quantum est bonum. Propter quod autem est unumquodque, & illud magis. Deus igitur maxime est omnium rerum finis.

3. Adhuc. In quolibet genere causarum causa prima est magis causa quam causa secunda: nam causa secunda non est causa nisi per causam primam. Illud igitur quod est causa prima in ordine causarum finalium, oportet quod sit magis causa finalis cujuslibet quam causa finalis proxima. Sed Deus est prima causa in ordine causarum finalium, cum sit summum in ordine bonorum. Est igitur magis finis uniuscujusque rei quam aliquis finis proximus.

4. Amplius. In omnibus finibus ordinatis oportet quod ultimus finis sit finis omnium præcedentium finium; sicut si potto conficitur ut detur ægrotis, datur autem ut purgetur, purgatur autem ut extenuetur, extenuatur autem ut sanetur; oportet quod sanitas sit finis & extenuationis, & purgationis, & aliorum præcedentium. Sed omnia inveniuntur in diversis gradibus bonitatis ordinata sub uno summo bono, quod est causa omnis bonitatis; ac per hoc cum bonum habeat rationem finis, omnia ordinantur sub Deo sicut fines præcedentes sub fine ultimo. Oportet igitur quod omnium finis sit Deus.

5. Præterea. Bonum particulare ordinatur in bonum commune sicut in finem: esse enim partis est propter esse totius: unde & bonum generis est divinius quam bonum unius hominis. Bonum autem unum, quod est Deus, est bonum commune, cum

ex eo universorum bonum dependeat; bonum autem quo quælibet res bona est, est bonum particulare ipsius, & aliorum quæ ab ipsa dependent. Omnes igitur res ordinantur sicut in finem in unum bonum, quod est Deus.

6. Item. Ad ordinem agentium sequitur ordo in finibus: nam sicut supremum agens movet omnia secunda agentia, ita ad finem supremi agentis oportet quod ordinentur omnes fines secundorum agentium: quidquid enim agit supremum agens, agit propter finem suum. Agit autem supremum agens actiones omnium inferiorum agentium, movendo omnes ad suas actiones, & per consequens ad suos fines: unde sequitur quod omnes secundorum agentium actiones ordinantur à primo agente in finem suum proprium. Agens autem primum rerum omnium est Deus, ut in secundo Lib. cap. xv. probatum est. Voluntatis autem ipsius nihil aliud finis est quam sua bonitas, quæ est ipsemet, ut in primo Lib. cap. xxxviii. & lxxiv. probatum est. Omnia igitur quæcumque sunt facta vel ab ipso immediate, vel mediantibus causis secundis, in Deum ordinantur sicut in finem. Omnia autem entia sunt hujusmodi: nam, sicut in secundo Lib. cap. xxxviii. probatur, nihil esse potest quod ab ipso non habeat esse. Omnia igitur ordinantur in Deum sicut in finem.

7. Adhuc. Finis ultimus cujuslibet facientis, in quantum est finis, est ipsemet: utitur enim factis à nobis propter nos: & si aliquid aliquando propter alium homo faciat, hoc refertur in bonum suum vel utile, vel delectabile, vel honestum. Deus autem est causa factiva rerum omnium: quarumdam quidem immediate, quarumdam autem mediate, sive mediantibus aliis causis, ut ex præmissis est manifestum. Est igitur ipsemet finis rerum omnium.

8. Præterea. Finis inter alias causas primatum obtinet, & ab ipso omnes aliæ causæ habent quod sint causæ in actu: agens enim non agit nisi propter finem, ut ostensum est cap. xxviii. ex agente autem materia in actum formæ reducitur: unde materia fit actu hujus rei materia, & similiter forma hujus rei forma per actionem agentis, & per consequens per finem. Finis etiam posterior est causa quod præcedens finis intendatur ut finis: non enim movetur aliquid in finem proximum nisi propter finem posterum. Est igitur finis ultimus prima omnium causa. Esse autem primam omnium causarum necesse est primo enti convenire, quod Deus est, ut supra I. Lib. cap. xlii. & II. Lib. cap. xv. ostensum est. Deus igitur est ultimus omnium finis.

Hinc est quod dicitur Prov. xvi. 4. *Universa propter semetipsum operatus est Deus: & Apocalyp. ult. 13. Ego sum alpha, & omega; primus, & novissimus.*

CAPUT XVIII.

Quomodo Deus sit finis omnium.

Restat igitur inquirendum quomodo Deus sit omnium finis: quod quidem ex præmissis fiet manifestum.

1. Sic enim est ultimus finis omnium rerum, quod tamen est prius omnibus in essendo. Finis autem aliquis invenitur, qui etiam si primatum obtineat in causando, secundum quod est in intentione, est tamen in essendo posterius: quod quidem contingit in quolibet fine quem agens sua actione constituit; sicut Medicus constituit sanitatem per suam actionem in infirmo, quæ tamen est finis ejus. Aliquis autem finis

nis invenitur qui sicut est præcedens in causando, ita etiam in essendo præcedit; sicut dicitur finis id quod aliquis sua actione, vel motu acquirere intendit, ut locum sursum ignis per suum motum, & civitatem Rex per pugnam. Deus igitur sic est finis rerum, sicut aliquid ab unaquaque re suo modo obtinendum.

2. Adhuc. Deus est simul ultimus rerum finis, & primum agens, ut ostensum est cap. xi. Finis autem per actionem agentis constituitur, non potest esse primum agens sed est magis effectus agentis. Non potest igitur Deus sic esse finis rerum quasi aliquid constitutum; sed solum quasi aliquid præexistens obtinendum.

3. Amplius. Si aliquid agat propter rem aliquam jam existentem, & per ejus actionem aliquid constituitur; oportet quod rei propter quam agit, aliquid acquiratur ex actione agentis; sicut si milites pugnant propter ducem, (1) cui acquiratur victoria, Deo autem non potest aliquid acquiri ex actione cujuslibet rei, est enim sua bonitas omnino perfecta, ut in primo Libro cap. xxxviii. & tribus seqq. ostensum est. Relinquitur igitur quod Deus sit finis rerum non sicut aliquid constitutum, aut aliquid effectum à rebus, neque ita quod aliquid ei à rebus acquiratur; sed hoc solum modo quia ipse rebus acquiratur.

4. Item. Oportet quod eo modo effectus tendat in finem quo agens propter finem agit. Deus autem, qui est primum agens omnium rerum, non sic agit quasi sua actione aliquid acquirat, sed quasi sua actione aliquid largiatur: quia non est in potentia ut aliquid acquirere possit, sed solum in actu perfecto, ex quo potest aliquid elargiri. Res igitur non ordinantur in Deum sicut in finem cui aliquid acquiratur, sed ut ab ipso ipsamet suo modo consequantur, cum ipsemet sit finis.

CAPUT XIX.

Quod omnia intendunt assimilari Deo.

EX hoc autem quod acquirunt divinam bonitatem res creatæ, similes Deo constituuntur.

1. Si igitur res omnes in Deum sicut in ultimum finem tendunt, ut ipsius bonitatem consequantur, sequitur quod ultimus rerum finis sit Deo assimilari.

2. Amplius. Agens dicitur esse finis effectus, in quantum effectus tendit in similitudinem agentis: unde forma generati est finis generationis. Sed Deus ita est finis rerum, quod est etiam primum agens earum. Omnia igitur tendunt, sicut ad ultimum finem, Deo assimilari.

3. Item. In omnibus rebus evidenter apparet quod esse appetunt naturaliter: unde etsi quæ corrumpi possunt, naturaliter corruptentibus resistunt, & tendunt illuc ubi conserventur, sicut ignis sursum, & terra deorsum. Secundum hoc autem esse habent omnia quod Deo assimilantur; qui est ipsum esse subsistens, cum omnia sint solum quasi esse participantia. Omnia igitur appetunt, quasi ultimum finem, Deo assimilari.

4. Præterea. Res omnes creatæ sunt quædam imagines primi agentis, scilicet Dei: agens enim agit sibi simile, perfectio enim imaginis est ut repræsentet suum exemplar per similitudinem ad ipsum, ad hoc enim imago constituitur. Sunt igitur res omnes

(1) In editionibus Romana 1570. & Veneta 1593. cui acquiratur victoria: acquiri ex actione &c. int. ermediis omissis. Sic autem restitimus ex alia Veneta editione 1589. apud hæredem Hieronymi Scoti.

propter divinam similitudinem consequendam sicut propter ultimum finem.

5. Adhuc. Omnis res per suum motum, vel actionem tendit in aliquid bonum sicut in finem, ut supra ostensum est. Intantum autem aliquid de bono participat, in quantum assimilatur primæ bonitati; quæ Deus est. Omnia igitur per motus suos, & actiones tendunt in divinam similitudinem sicut in finem ultimum.

CAPUT XX.

Quomodo res divinam bonitatem imitentur.

Paret ergo ex his quæ dicta sunt, quod assimilari ad Deum est ultimus omnium finis. Id autem quod proprie habet rationem finis, est bonum. Tendunt igitur res in hoc quod assimilantur Deo proprie in quantum est bonum. Bonitatem autem creaturæ non assequuntur eo modo sicut in Deo est, licet divinam bonitatem unaquæque res imitetur secundum suum modum.

1. Divina enim bonitas simplex est, quasi tota in uno consistens: ipsum enim divinum esse omnem plenitudinem perfectionis obtinet, ut in primo Libro cap. xxvi. probatum est. Unde cum unumquodque intantum sit bonum, in quantum est perfectum, ipsum divinum esse est ejus perfecta bonitas: idem enim est Deo esse, vivere, sapientem esse, beatum esse, & quidquid aliud ad perfectionem, & bonitatem videtur pertinere, quasi tota divina bonitas sit ipsum divinum esse.

2. Rursum. Quia ipsum divinum esse est ipsius Dei existentis substantia; in aliis autem rebus hoc accidere non potest: ostensum est enim in secundo Libro cap. lvi. quod nulla substantia creata est ipsum suum esse: unde si secundum quod res quælibet bona est, non est earum aliqua suum esse: nulla earum est sua bonitas, sed earum quælibet bonitatis participatione bona est, sicut & ipsius esse participatione est ens.

3. Rursum. Non omnes creaturæ in uno gradu bonitatis constituuntur. Nam quorundam substantia, forma, & actus est, scilicet cui secundum id quod est, competit esse actu, & bonum esse. Quorundam vero substantia ex materia & forma composita est, cui competit actu esse, & bonum esse; sed secundum aliquid sui, scilicet secundum formam. Divina igitur substantia sua bonitas est. Substantia vero simplex bonitatem participat secundum id quod est; substantia autem composita secundum aliquid sui. In hoc autem tertio gradu substantiarum iterum diversitas invenitur quantum ad ipsum esse.

Nam quorundam ex materia & forma compositorum totam materiæ potentia formam adimplet, ita quod non remanet in materia potentia ad aliam formam, & per consequens nec in aliqua alia materia potentia ad hanc formam, & hujusmodi sunt corpora celestia, quæ ex tota materia sua constant. Quorundam vero forma non replet totam materiæ potentiam: unde adhuc in materia remanet potentia ad aliam formam, & in aliqua materiæ parte remanet potentia ad hanc formam, sicut patet in elementaribus. Quia vero privatio est negatio in substantia, ejus quod substantiæ potest inesse, manifestum est quod cum hac forma quæ non implet totam materiæ potentiam, adjungitur privatio formæ; quæ quidem